

ROMOS KATALIKŲ DVASINĖS KOLEGIJOS ASESORIAI IŠ VILNIAUS VYSKUPIJOS: KOLEKTYVINIO PORTRETO ŠTRICHAİ

ALDONA PRAŠMANTAİTĖ

Po Abiejų Tautų Respublikos padalijimų Rusijos imperijai atitekusių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemių katalikų tikėjimą išpažįstančių, Romos katalikų Bažnyčiai priklausančių gyventojų religinio gyvenimo organizacija patyrė esminius pertvarkymus. Katalikai, kaip nepriklausantys valstybinės religijos funkcijas turinčiai Ortodoksų Bažnyčiai, buvo priskirti kitatikiams. Mogiliavo metropolijos kurijos kanclerio, aktyvaus bažnytinio gyvenimo dalyvio XIX a. pabaigos – XX a. pradžios laikotarpiu, bažnytinės teisės žinovo kun. Walery Płoskiewicziaus taiklia įžvalga, kad nepaisant to, jog imperijos įstatymai garantavo kitatikiams religinę laisvę, jų raida akivaizdžiai rodo, kad visus kitatikių, o ypač Katalikų Bažnyčios, religinius reikalus buvo siekiama pajungti imperijos interesams. Vadovautasi nuostata, kad bažnytinės valdžios šaltinis yra valstybė, o ne Bažnyčia¹. Nuo pat pirmųjų metų po ATR padalijimų Rusijos imperijai atitekusiose teritorijose pasaulietinės valdžios iniciatyva tikslingai buvo kurta sistema, kurios institucijoms buvo pavedamas imperijos valdiniais tapusių katalikų religinio gyvenimo tvarkymas.

Romos katalikų dvasinė kolegija (toliau – Kolegija)² – viena iš tokių. XX a. trečiame dešimtmetyje išleistos iki šiol savo vertės nepraradusios monografijos apie Apaštalų Sosto ir Rusijos imperijos santykius autoriaus jėzuito Adrieno Boudou vertinimu tai buvusi monstriška institucija³. Kolegijai, kuri

¹ Walery Płoskiewicz, „Władza biskupów rz.-katolickich w świetle prawodawstwa b. imperjum rosyjskiego“, in: *Kościół katolicki w Rosji: Materiały do jego historii i organizacji*, zes. 1, (ser. *Wydawnictwo Sekretariatu Arcybiskupa Mohyłowskiego, Metropolity Rosji*), Poznań: Księgarnia Św. Wojciecha 1932, p. 71–79.

² Istoriografijoje ši institucija įvardijama įvairiai – „Romos katalikų kolegija“, „Peterburgo Romos katalikų kolegija“, „Dvasinė kolegija Peterburge“, etc.

³ Adrieno Boudou prancūzų kalba rašytas darbo dvitomis pavadinimu *Le Saint Siège et la Russie: Leurs relations diplomatiques au XIX-e siècle* išleistas Paryžiuje 1922 ir 1925 m. tebėra

savo veiklą pradėjo 1801 m. pabaigoje, buvo deleguotos vyriausiosios Konsistorijos, t. y. vyskupijų konsistorijų priimtiems sprendimams dvasininkijos bylose, apeliacinės institucijos funkcijos. Kolegija turėjo lemiamą balsą teisinėse vyskupų bylose, veikė kaip apeliacinė instancija vyskupijų konsistorijų priimtų sprendimų vedybų bylose, turėjo vienuolinio gyvenimo kontrolės teisę. Kontroliavo taip pat Romos katalikų dvasinės akademijos ir vyskupijų seminarijų veiklą ir mokymo turinį. Dvasininkų baudžiamosios bylos, vyskupų, prelatų ir kanauninkų skyrimo klausimai, dvasinės literatūros cenzūra taip pat buvo Kolegijos žinioje⁴. Nors turėjo spręsti teisinius reikalus, reglamentuojamus Kanonų teisės paragrafais, nuo pat pradžių ji veikė kaip pasaulietinė, nekanoninė institucija⁵. Apaštalo Sostas Kolegijos nepripažino. Tik po to, kai aštunto dešimtmečio pradžioje Kolegija buvo reformuota ir jos kompetencija apribota iki ekonominių Bažnyčios reikalų tvarkymo teisės, Apaštalo Sostas 1875 m. kovo 2 d. dekretu *Imperiale Russorum* pripažino ją toleruotina⁶. Kolegija veikė iki Rusijos imperijos žlugimo 1917 m.

Steigiant Kolegiją numatyta, kad be pirmininko, kurio funkcijos buvo deleguotos Mogiliavo metropolitui, į ją įeitų du imperatoriaus skiriami nariai ir šeši asesoriai iš imperijos teritorijoje buvusių šešių vyskupijų, kuriuos trejų metų kadencijai iš savo tarpo rinko vyskupijų katedrų kapitulos⁷. Nuosekliai siekta Kolegijos kompetencijai priskirti taip pat buvusios Lenkijos Karalystės vyskupijų reikalų tvarkymą. Tačiau, kaip rodo įvykių seka, ne itin sėkmingai, nes atitinkamo turinio įsakas buvo paskelbtas tik 1867 m. Kun. Bolesławo Kumoro, vieno iš produktyviausių XX a. antros pusės Bažnyčios istorikų, nuomone, Lenkijos vyskupai, užsitikrinę popiežiaus Pijaus IX palaikymą, pasipriešinę minėto įsako įgyvendinimui⁸. Peršasi prielaida, kad šis teiginys turėtų būti koreguotinas. Turimi šaltinių duomenys leidžia teigti, kad paskutiniaisiais septinto dešimtmečio metais Lenkijos

aktualus. Čia ir toliau cituojama iš monografijos vertimo į lenkų kalbą: Adrjan Boudou T. J., *Stolica Świąta a Rosja: Stosunki dyplomatyczne między niemi w XIX stuleciu*, przekład Zofii Skowrońskiej, t. 2: 1848–1883, Kraków: Nakład Wydawnictwa Księży Jezuitów, 1930, p. 371.

⁴ Aukščiausiai patvirtintas Senato raportas, Nr. 20.053, 1801-11-13, in: *PSZ*, t. 26, p. 823–824; prieiga prie *PSZ* rinkinių internete: http://www.nlr.ru/e-res/law_r/search.php.

⁵ Aleksey Petrani, *Kolegium Duchowne w Petersburgu*, Lublin: Drukarnia „Narodowa“ Leona Milarskiego, 1950, p. 137.

⁶ *Ibid.*, p. 109–110; Bolesław Kumor, *Ustrój i organizacja Kościoła polskiego w okresie niewoli narodowej 1772–1918*, Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1980, p. 29.

⁷ Aleksey Petrani, *op. cit.*, p. 136–137; Bolesław Kumor, *op. cit.*, p. 29.

⁸ Bolesław Kumor, *op. cit.*, p. 29.

Karalystės vyskupijos jau buvo atsiuntusios asesoriaus tarnystei savo atstovus⁹. 1901 m. imperatorius patvirtino Valstybės Tarybos sprendimą dėl naujos Kolegijos struktūros. Tad paskutiniaisiais šios institucijos gyvavimo dešimtmečiais į ją be pirmininko, kuriuo kaip ir anksčiau būdavo Mogiliavo arkivyskupas, ir dviejų narių, įėjo keturi imperijos ir Lenkijos Karalystės teritorijose esančių katalikų vyskupijų katedrų kapitulų renkami asesoriai. Iš jų du turėjo būti iš Mogiliavo arkivyskupui pavaldžių vyskupijų, du iš Varšuvos arkivyskupijos¹⁰. Akivaizdu, kad tikslingai siekta įvesti koleginių Katalikų Bažnyčios valdymą, būdingą protestantų Bažnyčios organizacijai¹¹. Taigi Rusijos imperijos (nuo septinto dešimtmečio pabaigos ir Lenkijos Karalystėje) teritorijoje buvusių katalikų vyskupijų vyskupai, pagal Bažnyčios kanonus po popiežiaus turintys aukščiausios savo vyskupijos teisėjo prerogatyvas, kaip taikliai pastebėjo Boudou, buvo priversti paklusti kanoninių įgaliojimų neturinčiai teisėjų tarybai, kuriai kaip teisėjas priklausė ir jam pavaldus jo valdomos vyskupijos asesorius¹².

Literatūros ir šaltinių apžvalga. XX a. viduryje išleistame Aleksey'o Petranio veikale, skirtame Kolegijos istorijos ir veiklos analizei, glaustai pristatyti ir šios institucijos raidos etapai¹³. Autorius taip pat sudarė Kolegijai pirmininkavusių 23 asmenų sąrašą¹⁴, nurodydamas jų tarnystės metus, tačiau vyskupijų deleguotieji dvasininkai – asesoriai – liko už šio tyrimo ribų. Temos literatūroje vienos ar kitos vyskupijos asesoriai yra minimi, tačiau iki šiol nėra žinomas bendras šias pareigas ėjusių dvasininkų skaičius. Vilniaus vyskupiją atstovavę dvasininkai – ne išimtis. Vilniaus vyskupijos Rusijos imperijos laikotarpio istorijos analizei skirtuose tekstuose, kuriuose viename ar kitame kontekste yra gilinamasi į Kolegijos asesoriais buvusių dvasininkų veiklą, jų eitos asesorstės pareigos paprastai yra nurodomos.

⁹ *Ordo divini officii recitandi sacrique peragendi a clero dioecesis Vilnensis pro AD 1869 = Порядок богослужения для духовенства Виленской епархии на 1869 год*, Vilnae: [Typis A. Syrkin] = Вильна: Типография А. Сыркина, 1868, p. 111–112.

¹⁰ Apie Romos katalikų dvasinę kolegiją, aukščiausiai patvirtinta Valstybės Tarybos nuomonė, Nr. 20041, 1901-05-07, in: *PSZ, rink. (1881–1913)*, t. 21, d. 1, p. 310–311; http://www.nlr.ru/e-res/law_r/search.php; Aleksey Petrani, *op. cit.*, p. 114–115.

¹¹ Antanas Alekna, *Katalikų Bažnyčia Lietuvoje*, Kaunas: Šv. Kazimiero draugijos leidyklos, 1936, p. 119; *Krikščionybė Lietuvoje istorija*, sudarytojas Vytautas Ališauskas, Vilnius: Aidai, 2006, p. 327.

¹² Adrjan Boudou T. J., *op. cit.*, p. 371.

¹³ Aleksey Petrani, *op. cit.*

¹⁴ *Ibid.*, p. 141.

Enciklopedinėse biogramose, kurias turi dauguma iškilesnių vyskupijos dvasininkų, šis jų biografijos faktas taip pat atspindi. Tačiau tyrimų, skirtų Vilniaus vyskupijos į Kolegiją siųstų asesorių, kaip socialinės hierarchinės dvasininkijos grupės, išsamesniam pristatymui, nėra. Jų atrankos mechanizmas taip pat nėra aptartas.

Šio straipsnio tikslas – pasitelkus istoriografiją ir pirminių šaltinių duomenis, identifikuoti Vilniaus vyskupijos katedros kapitulos rinktus ir vyskupiją Kolegijoje atstovavusius dvasininkus, išanalizuoti jų skyrimo į šias pareigas procedūrą. Remiantis bažnytinės karjeros, išsilavinimo, intelektualinio darbo aspiracijų, bažnytinės karjeros ir amžiaus kriterijais aptarti šių Vilniaus vyskupijos dvasininkų, kaip pareigybės vienijamos hierarchinės dvasininkijos grupės, kolektyvinio portreto štrichus.

Kolegijos asesorių rinkimo teisė buvo deleguota vyskupijos katedros kapituloms, tad pagrindiniu šaltiniu tapo Vilniaus vyskupijos katedros kapitulos posėdžių protokolai. Jų santrauką, apimančią ir XIX a. laikotarpį, publikuotą kaip trečiąją trijų knygų apimties veikalo dalį XX a. pradžioje, yra parengęs katedros kapitulos prelatas Jonas Kurčevskis¹⁵. Šioje santraukoje, kaip taisyklė, dažniausiai nurodomas tik pats išrinkimo faktas, tačiau informacijos apie vieno ar kito asesoriaus rinkimų aplinkybes nėra. Tad rašant straipsnį minėtuju Kurčevskio veikalu naudotasi, tačiau prioritetas teiktas katedros kapitulos posėdžių protokolų originalams ir jų nuorašams, saugomiems Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rankraščių skyriaus (toliau – LMAVB RS) rinkiniuose. Posėdžių protokolų rinkinys pasirinkto tyrimo aspektu yra informatyvus šaltinis tiek identifikuojant asesorių personalijas, tiek aiškinantis Vilniaus vyskupijos asesorių skyrimo aplinkybes ir kadencijas bei jų trukmę. Tad dėl LMAVB RS turimo protokolų rinkinio spragų (antai iš 1830–1833 ir 1903–1915 m. yra išlikę tik jų fragmentai), šiuo laikotarpiu rinktų asesorių kadencijų pradžios, kaip ir trukmės, remiantis posėdžių protokolais, nustatyti neįmanu. Informatyvūs yra vyskupo Jono Nepomuko Kosakovskio Kolegijai siųsti raportai, kurių nuorašai atskira įrišta knyga saugomi Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje (toliau – LNMMB RS). Daugiau duomenų apie Vilniaus vyskupiją Kolegijoje atstovavusius asesorius ir jų veiklą turėtų būti šios institucijos dokumentuose, saugomuose Rusijos valstybės istorijos archyve (f. 822), tačiau rengiant šį straipsnį jais pasinaudota

¹⁵ *Kościół zamkowy czyli katedra wileńska w jej dziejowym, liturgicznym, architektonicznym i ekonomicznym rozwoju*, cz. 3: *Strzeszenie aktów kapituły wileńskiej*, opracował ks. Jan Kurczewski, Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, MCMVI, p. 406–534.

fragmentiškai. Katedros kapitulos posėdžiuose esančius pasirinktos temos analizei svarbius duomenis reikšmingai papildė vyskupijos metiniuose kalendoriuose, vadinamuosiuose *direktoriumuose*, Lietuvos istoriografijoje neretai įvardijamuose *rubricėlėmis*¹⁶, skelbta informacija, kuria remiantis galima nustatyti vienais ar kitais metais vyskupiją Kolegijoje atstovavusius asmenis. Iškilėsių asesoriais tarnavusių dvasininkų biografijos yra spausdintos enciklopediniuose leidiniuose ir žinynuose. Rašant straipsnį pravarčios buvo biografijos, publikuotos *Polski słownik biograficzny* tomuose. Pasinaudota taip pat *Encyklopedia katolicka* spausdintomis asesoriais tarnavusių Vilniaus vyskupijos dvasininkų biogramomis.

Asesorių rinkimų procedūra. Iki įsteigiant Kolegiją Rusijos imperijai po Abiejų Tautų Respublikos padalijimų atitekusiose teritorijose buvusios katalikų vyskupijos turėjo pareigą deleguoti asesorius į Romos katalikų Justic-Kolegijos Departamentą (toliau – Departamentas). Rinkimai į šį Departamentą buvo vyskupo kompetencijoje¹⁷. Tuometis Vilniaus vyskupas Kosakovskis vyskupijai 1800 m. atstovauti trejų metų kadencijai išsiuntė vyskupijos katedros kapitulos kanauninką Ignotą Houvaltą¹⁸. Įsteigus Kolegiją, Houvaltas liko Sankt Peterburge naujai įsteigtosios institucijos vyskupijos asesoriaus pareigoms. Akivaizdu, kad Departamente tarnavusių vyskupijų asesorių *triennium* buvo pratęstas. Taigi pirmajam Vilniaus vyskupijos asesoriui Kolegijoje katedros kapitulos sprendimo neprireikė.

Rinkimų procedūrą koordinavo Kolegija. Artėjant naujų rinkimų datai, Kolegija nurodymą dėl kandidato į asesorius rinkimų siųsdavo vyskupui, kuris turėjo pareigą pavesti katedros kapitulai išrinkti kandidatą. Antai 1803 m. liepos pradžioje Vilniaus vyskupą pavaduojantis katedros

¹⁶ Vyskupijos liturginiai kalendoriai, kuriuose šalia kitų duomenų buvo pateikiama informacija tiek apie vyskupijos, tiek apie Bažnyčios institucijas, veikusias Rusijos imperijoje – taigi ir Kolegiją – jų struktūrą ir narius, buvo rengiami ir, kaip taisyklė, išleidžiami kiekvienų metų pabaigoje. Tad jeigu, pavyzdžiui, personalijos dėl vienokių ar kitokių priežasčių tų metų, kuriems skirtas kalendorius, eigoje pasikeisdavo (pavyzdžiui, asesoriaus sušlubavusi sveikata ar mirtis), tai duomenų pokyčiai atsispindėdavo tik kitų metų kalendoriuje. Vilniaus vyskupijai dažniausiai kalendoriai leisti pavadinimu *Directorium horarum canonicarum et missarum pro dioecesi Vilnensi in AD* [nurodomi metai]. Po 1915 m. dominuojančiu Vilniaus vyskupijos kasmečio liturginio kalendorius pavadinimu tampa *Ordo divini officii recitandi missaeque celebrandae ad usum dioecesis vilnensis* [...].

¹⁷ Įsakas dėl asesorių siuntimo į Romos katalikų dvasinės Justic-Kolegijos departamentą, Nr. 19.595, 1800-10-11, in: *PSZ*, t. 26, p. 823–824.

¹⁸ Jono Nepomuko Kosakovskio raportas Departamentui, 1800-12-10, in: *LNMMB RS*, f. 130, b. 2208, p. 106.

kapitulos kanauninkas Nikodemas Puzina gavo Kolegijos raštą, įpareigojantį jį užtikrinti, kad katedros kapitula ne vėliau kaip per šesetą savaitių nuo jo gavimo išrinktų asesorių kitai kadencijai¹⁹. Katedros kapitula tąkart vienbalsiai naujai kadencijai išrinko kanauninką grafą Motiejų Tiškevičių, įpareigodama jį nustatytu laiku – 1803 m. spalio 11 d. – pradėti eiti Kolegijos asesoriaus pareigas²⁰. Nėra žinoma, kad tąkart rinkimuose būtų dalyvavę daugiau kandidatų. Tokio požiūrio, t. y. teikti tik vieną kandidatą, Vilniaus katedros kapitula nuosekliai laikėsi ir toliau. Turint omenyje, kad rinkimų procedūrą koordinavusi Kolegija, rinkimams į naują kadenciją artėjant, atitinkamo turinio raštą adresuodavo vyskupui, bet ne tiesiogiai katedros kapitulai, akivaizdu, jog vyskupas nuo rinkimų proceso nebuvo nušalintas. Tačiau sprendimo teisės siūlant kandidatus jis neturėjo. Katedros kapitulos teisės taip pat buvo ribotos – sprendimas dėl pasiūlyto kandidato į asesorius įsiteisėdavo, kai siūlomai kandidatūrai pritardavo aukščiausia valdžia²¹.

Detalesnė katedros posėdžių protokolų analizė leidžia teigti, kad katedros kapitulos išrinktam kandidatui aukščiausios valdžios sprendimas ne visuomet būdavo palankus. Tiesa, tokių atvejų Vilniaus vyskupijoje per visą laikotarpį būta tik dviejų. Pirmasis iš jų – prelato Aleksandro Vąžinskio, kurį katedros kapitula 1860 m. ketino rinkti į Kolegijos asesorius, nenordama kitai kadencijai pratęsti šias pareigas einančio prelato Aleksandro Vrublevskio (žr. toliau) įgaliojimų²². Vąžinskis tuomet dubliuoti pareigas negavo leidimo²³. Iš katedros kapitulos posėdžiuose cituotų Vąžinskio laiškų šiuo klausimu peršasi prielaida, kad tam pirmiausia nepritarė tuometis metropolitas, taigi Kolegijos pirmininkas, Vaclovas Žilinskis. Katedros kapitula tąkart vienbalsiai išrinko kanauninką Joną Menue, Vilniaus Šv. Rapolo

¹⁹ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1803-07-10, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 246, l. 450–452.

²⁰ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1803-07-17, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 246, l. 452–455.

²¹ Visus katalikų valdymo reikalus Rusijos imperijoje 1832 m. perdavus Vidaus reikalų ministerijai, dėl Kolegijos asesorių tinkamumo/netinkamumo šiai tarnystei sprendimą priimdavo vidaus reikalų ministras. Tačiau iš pirminiuose šaltiniuose fiksuotų duomenų galima spręsti, kad imperatorius bent ir toliau vizuodavo ministro sprendimą. Argumentuotam atsakymui, ar tai buvo tik išskirtiniai atvejai, reikėtų platesnio spektro tyrimų.

²² Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1860-04-22, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 268, l. 207v–208.

²³ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1860-07-12, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 268, l. 210v.

bažnyčios kleboną²⁴. Tačiau Menue baigdamas savo *triennium* ir nepanorėjęs likti antrajai kadencijai motyvavo tuo, kad Šv. Rapolo bažnyčios klebono pareigos jį verčia grįžti į Vilnių, – čia vėl buvo prisimintas Važinskis, kuris neprieštaravo, kad jo kandidatūra būtų pasiūlyta į Kolegijos asesorius²⁵.

Katedros kapitulos posėdis, kuriame į Kolegijos asesorius buvo išrinktas Važinskis, vyko jau po Mogiliavo metropolito ir kartu Kolegijos pirminko Vaclovo Žilinskio mirties 1863 m. balandžio mėnesį. Galbūt buvo tikėtasi, kad naujasis Kolegijos pirmininkas pareigų dubliavimui neprieštaraus. Tokie lūkesčiai, jeigu jų ir būta, nepasiteisino. Tų pačių metų liepos mėnesį katedros kapitulos posėdyje iš Kolegijos buvo gautas imperatoriaus įsakas, kad Važinskiui neleidžiama dubliuoti pareigų. Pareikalauta taip pat paaiškinti, kodėl jo tarnybos lape katedros kapitula nenurodė, kad 1848–1856 m. Važinskis nušalintas nuo kunigo tarnystės ir buvo policijos priežiūroje²⁶. Akivaizdu, kad Kolegija stropiai tikrindavo vyskupijų katedrų kapitulų teikiamas kandidatūras. Prelato Antano Mošinskio teikimo į Kolegijos asesorius istorija 1881 m. – dar vienas argumentas tokiam teiginiui pagrįsti.

Sankt Peterburge nuo 1878 m. vyskupiją atstovaujančiam Liudvikui Zdanovičiui (žr. priedą) nepanorus būti renkamam kitai kadencijai, katedros kapitula tuomečio Vilniaus vyskupijos administratoriaus Petro Žilinskio siūlymu į Kolegijos asesorius išrinko ne Vilniaus katedros kapitulos narį, o tuo metu jau buvusios Minsko vyskupijos katedros kapitulos prelatą Mošinskį²⁷. Viena iš priežasčių, kodėl Žilinskis pasiūlė rinkti į asesorius Mošinskį, galėjo būti Vilniuje reziduojančių katedros kapitulos narių stygius. Po XIX a. penktame dešimtmetyje imperijos valdžios įvykdytos vyskupijų katedrų kapitulų pertvarkos Vilniaus katedros kapitulos narių skaičius kaunaininkų sąskaita buvo sumažintas iki 9 visateisių narių²⁸. Tuo tarpu kated-

²⁴ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1860-08-12, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 268, l. 212–213.

²⁵ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1863-05-06, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 268, l. 240–241.

²⁶ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1863-07-29, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 268, l. 242–242v.

²⁷ Katedros kapitulos 1881 m. gegužės 12 d. rašto Vilniaus vyskupijos valdytojiui perrašas. Pranešama apie gegužės 7 d. katedros kapitulos į Kolegijos asesorius išrinktą Mošinskį, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 269, l. 44.

²⁸ Bolesław Kumor, *op. cit.*, p. 306; išsamiau apie Vilniaus vyskupijos katedros kapitulos pertvarką ir jos pasekmes žr. Aldona Prašmantaitė, „Vilniaus vyskupijos katedros kapitulos sandaros raidos bruožai XIX a.“, in: *Soter*, Kaunas, 2016, nr. 60 (88), p. 41–55.

ros kapitulai deleguotų tarnysčių spektras nesumažėjo. Žinoma, visateisiai katedros kapitulos nariai į pagalbą pasitelkdavo garbės kanauninkus²⁹, bet neretai (pavyzdžiui, dėl garbaus prelatų ir kanauninkų amžiaus ar užsitęsios ligos) aktyvių narių stygius buvo ypač juntamas. Būtent tokia situacija buvo susiklosčiusi 1881 m. Katedros kapitulos prelatas arkidiakonas Simonas Kozlovskis jau porą metų darbavosi Kolegijoje kaip jos visateisis narys, minėtasis kanauninkas Zdanovičius – kaip Kolegijos asesorius³⁰. Tad Vilniuje tais metais buvo likę tik septyni katedros kapitulos nariai, įskaitant ir patį Petrą Žilinskį, kuris vyskupijos administratoriaus pareigas derino su prelato prepozito tarnyste. Todėl Vilniaus katedros kapitulos bendruomenei nepriklausiusio dvasininko, koks buvo Mošinskis, išsiuntimas atstovauti vyskupijai būtų leidęs tos bendruomenės bent jau nesumažinti. Juolab kad šis pijorų ordino vienuolis, pedagogas, vertėjas, to meto periodiniuose leidiniuose publikuotų straipsnių, atskiromis knygelėmis išleistų darbų iš Pijorų vienuolyno mokyklų istorijos autorius Kolegijoje kaip asesorius aštuonerius metus atstovavo Minsko vyskupijai iki jos panaikinimo³¹, tad jo kandidatūra aukščiausiai valdžiai neturėjo užkliūti. Taigi akivaizdu, kad valdžios pasitikėjimą buvo įgavęs. Tačiau suabejojo pats Mošinskis.

Katedros kapitulos posėdyje ištisai cituotame Petru Žilinskiui adresuotame laiške Mošinskis rašė, kad trejetą dienų svarstęs, ar galėsiantis susidoroti su šiomis pareigomis: „Ar aštuoniasdešimtmetis senis, silpnas ir bejėgis, nuo gimimo trumparegis, o dabar beveik aklas, galės pateisinti į jį sudėtus lūkesčius“. Ir konstatavo, kad galiausiai apsisprendęs neprieštarauti katedros kapitulos valiai³². Katedros kapitulai jį išrinkus ir apie tai informavus Kolegiją, po kelių mėnesių atėjo žinia, kad vidaus reikalų ministras Mošinskio kandidatūros nepatvirtino. Paaiškinta, kad tokiam sprendimui įtakos turėjo garbus kandidato į asesorius amžius ir pašlijusi jo sveikata. Įprasta tvarka, t. y. per vyskupijos administratorių, katedros kapitulai tąkart buvo

²⁹ Aldona Prašmantaitė, „Vilniaus vyskupijos katedros kapitulos garbės kanauninkai XIX a.: Raidos bruožai, personalinė sudėtis“, in: *Lietuvos katalikų mokslo akademijos metraštis*, Vilnius, 2019, t. 42, p. 53–89.

³⁰ *Ordo divini officii recitandi sacrique peragendi a clero Romano-Catholico dioecesis Vilnensis pro AD bissextili 1880*, Vilnae: Typis A. H. Syrkin, 1879, p. 112–116.

³¹ Józef Z. Białek, „Moszyński Tomasz (imię zakonne Antoni)“, in: *Polski słownik biograficzny*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1977, p. 107–108.

³² Tomo Mošinskio laiškas Petru Žilinskiui, 1881-04-29, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 269, l. 42v.

nurodyta išrinkti kitą kandidatą³³. Katedros kapitulos sprendimu Zdanovičiui tuomet teko pasilikti Sankt Peterburge antrai asesoriaus kadencijai (žr. priedą). Naivu būtų manyti, kad tuometis vyskupijos administratorius Petras Žilinskis, katedros kapitulai Mošinskį pasiūlęs į Kolegijos asesorius, pastarąją tarnystę vertino kaip atokvėpį, tinkamą garbaus amžiaus sulaukusiam buvusios Minsko vyskupijos katedros prelatui. Turint omenyje, kad Minsko vyskupiją 1869 m. liepos 15 d. įsaku Aleksandras II panaikino ir jos teritoriją prijungė prie Vilniaus vyskupijos³⁴, neatmestina, kad Petro Žilinskio sumanymas teikti jam priskirtos buvusios vyskupijos katedros kapitulos nario kandidatūrą buvo lojalumo imperijos valdžiai apraiška.

Tarp siekių ir galimybių. Remiantis katedros kapitulos protokoluose fiksuotais duomenimis nustatyta, kad Vilniaus vyskupijai Kolegijos egzistavimo laikotarpiu atstovavo 17 asesorių (žr. priedą). Absoliuti jų dauguma (11 iš 17, t. y. beveik 65 procentai) asesoriaus pareigas ėjo ne vieną kadenciją. Kaip galima spręsti iš aukščiau aptartų Menue ir Zdanovičiaus atvejų, dalis kitai kadencijai būdavo priversti pasilikti dėl jiems šiuo požiūriu nepalankiai susiklosčiusių aplinkybių. Tačiau būta ir tokių, kurie noriai likdavo ne vienai kadencijai. Antai Kazimieras Dmochovskis Kolegijos asesoriumi pirmąkart katedros kapitulos buvo išrinktas 1815 m., vėliau dar tris kartus (žr. priedą) neprieštaravo būti perrenkamas. Po keturių kadencijų konfratrų prašomas likti penktajai, atsisakė motyvuodamas tuo, kad dėl brangymečio Sankt Peterburge ir dėl ilgo nebuvimo Vilniuje patyręs didelių nuostolių, tad norintis kuo greičiau grįžti. Dmochovskį tuomet sutiko pakeisti Mykolas Avtuškevičius³⁵, kuriam, kaip vėliau paaiškėjo, ši tarnystė buvo paskutinė. Sankt Peterburge į šeštą savo gyvenimo dešimtį įžengęs kanauninkas po poros tarnystės Kolegijoje metų mirė, nespėjęs užbaigti savo *triennium* (žr. priedą). Katedros kapitulai teko rengti neeilinius rinkimus. Tąkart į Kolegiją atstovauti Vilniaus vyskupijai buvo išsiųstas Antanas Žiškovskis (žr. priedą). Mirtimi pasibaigęs Avtuškevičiaus atvejis šiuo požiūriu yra išskirtinis, tačiau nebaigusių kadencijos Vilniaus katedros kapitulos narių buvo ir daugiau. Antai ketvirtąją kadenciją pradėjęs Vaclovas

³³ Petro Žilinskio raštas katedros kapitulai, 1881-12-12, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 269, l. 47v-48.

³⁴ Įsakas dėl Minsko Romos katalikų vyskupijos panaikinimo Nr. 47307, 1869-07-15, in: *PSZ*, rink. (1825-1881), t. 44 (1869), d. 1, p. 760.

³⁵ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1827-07-01, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 263, l. 85-87.

Žilinskis 1844 m. buvo paskirtas į trečiojo Kolegijos nario pareigybę, tad taip pat jos nebaigė³⁶. Antanas Fijalkovskis, užbaigęs Vaclovo Žilinskio asesoriaus kadenciją ir katedros kapitulos išrinktas kitai, 1853 m. tapo tikruoju Kolegijos nariu³⁷. Kanauninkas Adomas Stanislovas Krasinskis, įpusėjęs antrąjį *triennium*, buvo nominuotas į vyskupus³⁸. Visais atvejais, kai asesorius dėl vienokių ar kitokių priežasčių nespėdavo baigti kadencijos, katedros kapitula Kolegijos nurodymu, perduodamu per vyskupijos vyskupą ar administratorių, rinkdavo iš savo tarpo kitą kandidatą į asesorius, kuris užbaigdavo savo pirmtako pradėtą ir, kaip taisyklė, atėjus nustatytam terminui, būdavo perrenkamas naujai kadencijai.

Turimi duomenys leidžia teigti, kad Vilniaus katedros kapitulos į asesoriaus pareigas renkamų narių procesas toli gražu ne visais atvejais baigdavosi sklandžiai. Antai baigiantis Tiškevičiaus kadencijai 1806 m. rudenį, katedros kapitula į asesorius išrinko Pranciškų Kelpšą, kanauninko Ignoto Klimanskio koadjutorių. Katedros posėdyje, kuriame katedros kapitulos nariai sprendė, ką siųsti į Sankt Peterburgą asesoriaus Kolegijoje tarnystei, Kelpša dėl pablogėjusios sveikatos nedalyvavo, tačiau iš anksto buvo pranešęs, kad sutiks darbuotis Kolegijoje, jeigu bus išrinktas. Katedros kapitula vienbalsiai nusprendė jį būsiant tinkamu kandidatu ir įpareigojo tą pačių metų spalio 11 d. pradėti savo tarnystę Sankt Peterburge³⁹. Kaip paprastai, apie savo priimtą sprendimą dėl asesoriaus katedros kapitula pranešė ir vyskupui, ir Kolegijai. Tačiau spalio mėnesį prasidėjus savo naujosios tarnystės Sankt Peterburge kadencijai, Kelpša dar nebuvo pasveikęs⁴⁰. Galiausiai po pakartotinių Kolegijos raginimų nedelsiant atvykti, išrinktasis Vilniaus vyskupijos asesorius pasiprašė atleidžiamas iš šių pareigų⁴¹. Kolegijos veiklos istorijoje, matyt, tai nebuvo įprastas atvejis. Tik kitų metų kovo mėnesį vyskupas iš Kolegijos gavo imperatoriaus įsaką, kuriuo Kelpša dėl

³⁶ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1844-09-28, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 267, l. 83–84v.

³⁷ Mieczysław Żywczyński, „Fijałkowski Antoni“, in: *Polski słownik biograficzny*, t. 6, Kraków, 1948, p. 444.

³⁸ Mieczysław Żywczyński, „Kraśiński Adam Stanisław“, in: *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Wrocław–Warszawa–Kraków, 1970, p. 166–168.

³⁹ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1806-06-16, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 247, l. 130–131.

⁴⁰ Jono Nepomuko Kosakovskio raportas Kolegijai, 1806-10-31, in: *LNMMB RS*, f. 130, b. 2208, p. 195.

⁴¹ Jono Nepomuko Kosakovskio raportas Kolegijai, 1806-12-28, in: *LNMMB RS*, f. 130, b. 2208, p. 197–198.

ligos buvo atleidžiamas nuo asesoriaus tarnystės, ir nurodymą pavesti katedros kapitulai išrinkti kitą kandidatą⁴². Vietoj Kelpšos į Sankt Peterburgą 1807 m. kovo pabaigoje išvyko prelatas Ignotas Kontrimas⁴³.

Neįprasta situacija susiklostė septinto dešimtmečio pradžioje. Pirmosios žinios apie tai, kad į Sankt Peterburgą asesoriaus tarnystei 1859 m. vasario mėnesį⁴⁴ išvykęs prelatas Aleksandras Vrublevskis nesusitvarko su jam skirtomis pareigomis, Vilnių pasiekė jau po kelių mėnesių. Sklido kalbos, kad Vrublevskis, pats to nejausdamas, kenčia nuo melancholijos ir praranda atmintį. Tad artėjant naujai kadencijai, prasidėsiančiai 1860 m. rudenį⁴⁵, per Vilniaus vyskupą gavusi Kolegijos nurodymą iš savo tarpo išrinkti asesorių, katedros kapitulos bendruomenė jau buvo apsisprendusi Vrublevskio kandidatūros nesiūlyti. Minėtasis Važinskis, Romos katalikų dvasinės akademijos profesorius, paprašytas pasiteirauti apie Vrublevskio sveikatą, to užklausė paties metropolito (šias pareigas tuo metu ėjo Vaclovas Žilinskis). Pastarasis, pasak Važinskio, patvirtinęs, kad Vrublevskis visą laiką prastai jaučiasi ir sunkiai susitvarko su jam kaip asesoriui tenkančiomis užduotimis. Tačiau sprendimo teisę dėl jo tinkamumo atstovauti vyskupijai metropolitas tuomet paliko katedros kapitulai⁴⁶. Nežinia, ar kalbos apie Važinskio vizitą pas metropolitą ir jo tikslą bus pasiekusios prelatą Vrublevskį, ar tai būtų atsitiktinio sutapimo, tačiau katedros kapitula netrukus gavo ir jo paties laišką. Vrublevskis kreipėsi į katedros kapitulą su prašymu perrinkti jį Kolegijos asesoriaus pareigoms kitai kadencijai. Rašė, kad neabejodamas, jog jam kadencija bus pratęsta, 1859 m. išvykdamas į Sankt Peterburgą iš Vilniaus išsivežė didesniąją dalį savo bibliotekos ir kitų daiktų. Tad greitai sugrįždamas neišvengiamai patirtų didžiulių nuostolių. Pasak Vrublevskio, Sankt Peterburge ilgiau užtrukti jis norintis ir dėl Romos katalikų dvasinėje akademijoje planuojamo laikyti egzamino teologijos mokslų daktaro laipsniui⁴⁷. Vargu ar išdėstydamas katedros kapitulai, atrodytų, svariais ar-

⁴² Jono Nepomuko Kosakovskio raportas Kolegijai, 1807-03-30, in: *LNMMB RS*, f. 130, b. 2208, p. 204.

⁴³ Jono Nepomuko Kosakovskio raportas Kolegijai, 1807-04-23, in: *LNMMB RS*, f. 130, b. 2208, p. 205.

⁴⁴ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1859-02-01, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 268, l. 174.

⁴⁵ Vrublevskis buvo išrinktas nustatytam asesorių kadencijos *triennium* laikui nesiėmęs, tuometiniam Vilniaus vyskupijos asesoriui Adomui Stanislovui Krasinskiui tapus vyskupu.

⁴⁶ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1860-05-12, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 268, l. 208v–209.

⁴⁷ *Ibid.*

gumentais grįstą pageidavimą likti Kolegijos asesoriaus tarnystei kitai kadencijai, prelatas galėjo tikėtis, kad toks jo paaiškinimas bus suprastas kaip patvirtinimas, jog jis nesuvokia savo sveikatos būklės. Tačiau atsitiko būtent taip. Katedros kapitula priėmė sprendimą informuoti patį Vrublevskį, kad nerimauja dėl jo sveikatos, tad atsisako jį perrinkti kitai kadencijai⁴⁸. Vrublevskis nedelsdamas atsiliepė stebėdamasis, kas tokius gandus apie sutrikusią jo sveikatą gali skleisti, nes atvažiavęs į Sankt Peterburgą nė karto nesirgęs, o ir dabar tiek moraliai, tiek fiziškai jaučiasi kuo puikiausiai⁴⁹. Katedros kapitulos bendruomenės tai neįtikino. Dabartiniame temos tyrimo etape turimi duomenys perša prielaidą, kad gandai apie pablogėjusią prelato Vrublevskio sveikatą buvo ne be pagrindo – grįžęs į Vilnių prelatas dėl sveikatos dažnai praleisdavo katedros kapitulos posėdžius, galiausiai nuo pareigos juose dalyvauti buvo atleistas. Mirė 1862 m., įpusėjęs šeštą gyvenimo dešimtmetį (žr. priedą). Kokia buvo mirties priežastis, neaišku, tačiau neatmestina, kad tai galėjo būti tarnystės Kolegijoje metais pasireiškę psichinės sveikatos sutrikimai.

Varginanti tarnystė ar sinekūra. Katedros kapitulos posėdžių protokoluose pirmaisiais metais fiksuoti duomenys apie į Kolegijos asesorius išrinktus konfratrus perša vienareikšmį atsakymą – ši tarnystė buvo sunkus, pasiaukojimo reikalaujantis darbas, kurį prisiimti ryžosi anaip tol ne kiekvienas. Tad neatsitiktinai vyravo nuostata tenkinti į Sankt Peterburgą atstovauti vyskupijai išvykusiųjų pageidavimus. Antai minėtam Houvaltui, pirmajam Vilniaus vyskupijos atstovui Sankt Peterburge, nevengusiam skųstis dėl brangaus pragyvenimo mieste prie Nevos, primygtinai prašant katedros kapitula sutiko, kad jis, kaip katedros kapitulos kanauninkas, ir toliau naudotųsi refekcijomis⁵⁰ bei personalijomis. Vyskupijai Kolegijoje atstovaujantys asesoriai neprarado teisės ir į dalyvavimą katedros kapitulai priklausančių namų Vilniaus mieste opcijas⁵¹, leidžiančias persikelti į geresnį

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1860-05-29, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 268, l. 210–210v.

⁵⁰ Vilniaus katedros kapitulos statutas garantavo teisę į refekcijas, t. y. pajamas, gaunamas iš katedros kapitulos kanauninkų bendrai valdytų valdų už tarnystę katedros liturginėse apeigose; plačiau žr. Wioletta Pawlikowska-Butterwick, Liudas Jovaiša, *Vilniaus ir Žemaičių katedrų kapitulų statutai = The Statutes of the Chapters of Vilna and Samogitia*, Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2016, p. 92–96; [Jan Kurczewski], *Biskupstwo wileńskie od jego założenia aż do dni obecnych*, Wilno: Nakład i Druk Józefa Zawadzkiego, 1912, p. 105.

⁵¹ Statutais numatyta teisė į atsilaisvinusius katedros kapitulai priklausiusius mūrna-

namą, nei iki tol turėtas⁵². Ši Houvalto išsireikalauta teisė galiojo ir kitų kadencijų Kolegijos asesoriams. Kaip ir teisė į poilsį kadencijai pasibaigus. Savo kadenciją baigęs Houvaltas, nors ir nesiliovė skūstis brangymečiu, į Vilnių grįžti neskubėjo. Katedros kapitula akivaizdžiai sunerimo. 1803 m. gruodžio pradžioje kanauninkas Ignotas Zienkovičius katedros kapitulai siūlė nebemokėti iki šiol į Vilnių negrįžusiam, tad ir savo kaip visateisio katedros kapitulos nario pareigų nevykdančiam Houvaltui, refekcijų⁵³. Iš vėlesnių katedros kapitulos posėdžių protokolų aiškėja, kad Houvaltas turėjo svarią priežastį delsti – pareikalavo, kad kadencijos laikui pasibaigus jam būtų skiriamos atostogos. Katedros kapitula ir šį Houvalto reikalavimą pripažino teisėtu ir nutarė, kad Kolegijos asesoriaus kadenciją 1803 m. spalio mėnesį baigę dvasininkai iki 1804 m. balandžio 1 d. gali nevykdyti katedros nario tarnystės pareigų, bet neprarasti teisės į personalijas ir refekcijas. 1842 m. sekuliarizavus Bažnyčios valdas, refekcijos taip pat sumažėjo⁵⁴. Tačiau katedros kapitulos kanauninkai ir prelatai ir toliau naudojosi Vilniaus mieste esančiais katedros kapitulai priklausančiais namais. Tai buvo svarbus prelatų ir kanauninkų pajamų šaltinis. Ypač jeigu katedros kapitulai priklausančių namų Vilniaus mieste tuo metu jį valdančiam katedros kapitulos nariui pavykdavo pelningai išnuomoti. Be šių pajamų Kolegijos asesoriai gaudavo nustatyto dydžio atlyginimą. Steigiant Kolegiją 1801 m., asesoriui buvo nustatytas 700 rb sidabru atlygis⁵⁵. Tikėtina, kad jis tolydžiai didėjo, tačiau dabartiniame temos tyrimo etape šios prielaidos argumentuoti neįmanu. Nuo 1901 m. liepos mėnesio Kolegijos asesoriui iš išdo mokėta jau 1000 rb metinio atlygio⁵⁶. Neatmestina, žinoma, kad atlygis galėjo išaugti ir dėl sumažėjusio asesorių skaičiaus – po 1901 m. Kolegijoje nustatyta eilės tvarka, kaip minėta, rezidavo 4 asesoriai iš imperijos ir Lenkijos Karalystės vyskupijų. Tad bendra asesorių atlyginimams iš imperijos išdo skiriama suma XX a. pradžioje, lyginant su XIX a. pradžia, buvo 200 rb mažesnė.

mius Vilniaus mieste; plačiau žr. Wioletta Pawlikowska-Butterwick, Liudas Jovaiša, *op. cit.*, p. 96–104.

⁵² Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1801-01-21, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 246, l. 175.

⁵³ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1803-02-02, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 247, l. 25.

⁵⁴ [Jan Kurczewski], *op. cit.*, p. 124.

⁵⁵ Romos katalikų dvasinės kolegijos etatai, priedas prie aukščiausiai patvirtinto Senato raporto Nr. 20.053, 1801-11-13, in: *PSZ*, t. 26, Priedai, p. 2.

⁵⁶ Apie Romos katalikų dvasinę kolegiją aukščiausiai patvirtinta Valstybės Tarybos nuomonė, Nr. 20041, 1901-05-07, in: *PSZ*, rink. (1881–1913), t. 21, d. 1, p. 310–311.

Vilniaus vyskupijos hierarchai pirmaisiais Kolegijos veiklos metais svarstė, ar prie asesorių išlaikymo neturėtų prisidėti visa vyskupijos dvasininkija. Katedros kapitulos kanauninkas Antanas Kruševskis tuomet pateikė protestą dėl, jo manymu, neteisėtos rinkliavos⁵⁷. Atrodo, kad Kruševskio raštas dar nebuvo spėjęs pasiekti Kolegijos, kai iš pastarosios institucijos atėjo nurodymas, jog bet kokios rinkliavos asesorių labui yra draudžiamos⁵⁸. Atskirais atvejais katedros kapitula ieškodavo galimybių skirti papildomų lėšų į Kolegiją išrinktajam asesoriiui. Antai buvo nuspręsta per du kartus išmokėti 4000 lenkiškų auksinų 1807 m. pavasarį į Sankt Peterburgą asesoriaus tarnystei vietoj susirgusio kanauninko Kelpšos sutikusiam vykti prelatui Kontrimui. Tokia išmoka argumentuota susidariusia neeiline situacija, neįprasta skuba ir galimais kelionės sunkumais dėl nesibaigusių karinių veiksmų⁵⁹. Kontrimui sutikus likti antrajai kadencijai ir paprašius vėl tiek pat jam skirti kelionės išlaidoms, katedros kapitula tokį prašymą atsisakė tenkinti⁶⁰.

Pirmaisiais dešimtmečiais į Sankt Peterburgą Kolegijos asesoriais vykę katedros kapitulos išrinktieji dvasininkai, atrodo, kelionę turėdavo apsimokėti patys. Ketvirtuo dešimtmečio pradžioje imperijos valdžia priėmė sprendimus apmokėti kelionės išlaidas išdo lėšomis. Buvo nurodyta, kad vyskupijos hierarchai turi pateikti atitinkamo turinio prašymus gubernijos išdo rūmams. Į Sankt Peterburgą Kolegijos asesoriaus tarnystei vykstantys dvasininkai turėjo būti aprūpinami kelionės leidimu, suteikiančiu jiems teisę į iš imperijos išdo apmokamą šešių pašto arklių karietą⁶¹. Taip 1853 m. į Sankt Peterburgą keliavo į Kolegijos asesorius išrinktas būsimasis Vilniaus vyskupas Krasinskis. Gyvenimo pabaigoje rašytuose atsiminimuose⁶² Kra-

⁵⁷ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1801-09-20, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 246, p. 301.

⁵⁸ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1801-09-27, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 246, p. 313.

⁵⁹ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1807-04-20, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 247, l. 140v–141.

⁶⁰ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1810-10-10, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 249, l. 62–64.

⁶¹ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1853-07-14, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 267, l. 158–159.

⁶² Pirmąkart lenkų kalba rašyti Krasinskio atsiminimai išspausdinti tuomet Krokuvoje leisto dienraščio *Czas* puslapiuose 1900 m. Kitais metais *Czas* leidykloje išleisti atskira knygele: *Wspomnienia biskupa Adama Stanisława Krasieńskiego*, Kraków: Drukarnia „Czas“, 1901. Šiame straipsnyje cituojama remiantis atskiru leidiniu išleistu vertimu lietuvių kalba: Adomas Stanislovas Krasinskis, *Atsiminimai*, parengė Aldona Prašmantaitė, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2013.

sinskis pateikė ir vaizdų Kolegijos asesoriaus tarnystės vertinimą. Pasak Krasinskio, jis pagal pareigas turėjęs tris kartus kas antrą dieną dalyvauti Kolegijos sesijose, „[...] kur eilės tvarka kas mėnesį vienas iš asesorių atidžiai peržiūrėdavo gautus popierius ir įrašydavo į knygą, kokia turėtų būti rezoliucija. Didžioji dalis raštų būdavo išsprendžiama be diskusijų: „susi pažinti“ arba „pateikti ponui ministrui“, o kai pasitaikydavo atvejais, kuri reikėdavo išdiskutuoti, tai galiausiai nulemdavo metropolito balsas“⁶³. Krasinskio manymu tokia tarnystė buvusi „tikra sinekūra, tarnavusi ministrų ir Kitatikių dvasinių reikalų departamento nurodymų išsiuntinėjimui vyskupams ir konsistorijoms“⁶⁴.

1846 m. Kolegija įsigijo buvusius poeto Gavrilo Deržavino namus Fontankos krantinėje. Čia užteko vietos ir Kolegijos asesorių butams. Pasak Krasinskio, jie buvo puikūs ir erdvūs. Apšildomi ir valomi išdo sąskaita, t. y. iš Kolegijos išlaikymui skiriamų lėšų⁶⁵. Taigi akivaizdu, kad po 1846 m. Kolegijos asesoriai jokių būsto išlaidų nepatirdavo. Kur ir už kokias lėšas įsikurdavo iki tol, reikėtų specialaus tyrimo. Tam būtini RGIA saugomi dokumentai, kuriais atliekant šį tyrimą nebuvo įmanu pasinaudoti. Galima prielaida, kad iki Kolegijai įsigyjant pastatą savo būstinei Fontankos krantinėje, asesorių nuomojamų būstų kaštus taip pat dengdavo imperijos išdas. Tad Vilniaus vyskupijai Kolegijoje atstovavusių asesorių nusiskundimai (jų apstu katedros kapitulos posėdžių protokoluose) dėl nepakeliamų pragyvenimo Sankt Peterburge kaštų vargu ar turi realų pagrindą.

Tarp įstatymais apibrėžtų reikalavimų ir realybės. Aukščiau cituotame imperatoriaus patvirtintame 1801 m. Senato raporte, kuriuo reglamentuotas Kolegijos įsteigimas, buvo numatyta, kad vyskupijų katedrų kapitulos į asesorius turi „rinkti iš savo narių ne tik kanauninkus, bet ir prelatus“⁶⁶. Vilniaus vyskupijos atveju absoliuti dauguma, 11 iš 17, Kolegijos asesoriaus tarnystę pradėjo būdami katedros kapitulos kanauninkais. Proporcijos tarp kanauninkų ir prelatų įstatymu nebuvo nustatytos, tad galima teigti, kad katedros kapitula rinkdama kandidatus į Kolegijos asesorius teisėtai nepaisė jų hierarchijos katedros bendruomenėje. Antai minėtasis Kelpša, kuris iš Kolegijos asesoriaus buvo atleistas dėl sušlubavusios sveikatos taip ir

⁶³ Adomas Stanislovas Krasinskis, *op. cit.*, p. 184–185.

⁶⁴ *Ibid.*, p. 185.

⁶⁵ *Ibid.*, p. 184.

⁶⁶ Aukščiausiai patvirtintas Senato raportas Nr. 20.053, 1801-11-13, in: PSZ, t. 26, p. 823–824.

nepradėjęs tarnystės, rinkimų metu buvo kanauninko koadjutorius, t. y. ne visateisis katedros kapitulos bendruomenės narys.

Reikalavimai dėl išsilavinimo į Kolegijos asesorius deleguojamiems dvasininkams aptarti 1803 m. liepos 18 d. imperatoriaus įsake dėl Vilniaus vyriausiosios dvasinės seminarijos įsteigimo. Nurodyta, kad Kolegijos asesoriais gali būti tik šią dvasininkų rengimo instituciją baigę asmenys. Kaip, beje, eiti ir kitas aukštas bažnytinės tarnystės⁶⁷. Turint omenyje, kad Vilniaus vyriausioji dvasinė seminarija pradėjo veikti tik 1808 m.⁶⁸, tai ją baigusieji į asesorius realiai galėjo būti išrinkti tik nuo antro dešimtmečio vidurio. Pagal dabartiniam temos tyrimo etape turimus duomenis, šią mokymo įstaigą buvo baigę tik du Vilniaus vyskupijos Kolegijos asesoriai: Antanas Fijalkovskis ir Vaclovas Žilinskis (abu 1825 m. alumnai)⁶⁹. Po 1830–1832 m., uždarius Vilniaus universitetą, vietoje Vilniaus vyriausiosios dvasinės seminarijos buvo įsteigta Romos katalikų dvasinė akademija. Tarp Vilniaus vyskupiją Kolegijoje atstovavusių asesorių buvo keturi šios akademijos absolventai. Tačiau būta ir tokių, kuriems tapti Kolegijos asesoriais pakako ir vyskupijos dvasinėje seminarijoje įgyto išsilavinimo (žr. priedą). Argumentuotam atsakymui, ar imperatoriaus įsaku apibrėžto mokslo cenzo ignoravimas renkant vyskupijas atstovaujančius Kolegijos asesorius buvo įprastas dalykas, reikėtų platesnės imties tyrimų. Vilniaus vyskupijos pavyzdys leidžia teigti, kad reikalavimo dėl išsimokslinimo nebuvo griežtai laikytasi.

Imperijos valdžia pageidavo, kad vyskupijų į Kolegiją deleguojami atstovai asesoriaus tarnystei ne tik išmanytų bažnytinę teisę, bet ir puikiai mokėtų rusų ir lenkų kalbas. Mokėti Visuotinės katalikų Bažnyčios vartojamą lotynų kalbą iš Kolegijos asesorių nereikalauta. Privalu buvo turėti bažnytinės teisės žinių, tačiau svarbiausia buvo gerai išmanyti „krašto teisę“⁷⁰. Pageidauta, kad Kolegijos asesoriais skiriami dvasininkai turėtų teologijos mokslų ar kanonų teisės daktaro diplomą, tačiau šio reikalavimo nebuvo griežtai laikomasi. Nors dalis Vilniaus katedros kapitulos į Kolegijos aseso-

⁶⁷ Įsakas dėl Vilniaus vyriausiosios seminarijos įsteigimo prie Vilniaus universiteto Nr. 20.853, 1803-07-18, in: *PSZ*, rink. (1802–1803), t. 27, p. 782–784.

⁶⁸ Wiktor Worotyński, *Seminarjum Głównie w Wilnie*, t. 1: *Powstanie i pierwszy okres dziejów (1803–1816)*, Wilno: Skład Główny Księgarni Św. Wojciecha, 1935; Wiktor Worotyński, *Seminarjum Głównie w Wilnie*, t. 2: *Drugi okres dziejów i zniesienie (1816–1833)*, Wilno: Skład Główny Księgarni Św. Wojciecha, 1938.

⁶⁹ Wiktor Worotyński, *op. cit.*, t. 2, p. 262–263, 292–293.

⁷⁰ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1818-07-27, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 259, p. 61–62.

rius renkamų dvasininkų juos buvo įgiję, tačiau ne vienas jų darbus mokslo laipsniui gauti rašė ir reikalaujamus egzaminus laikė jau eidami šias pareigas. Egzaminams teologijos mokslų daktaro laipsniui gauti, kaip minėta, ketino rengtis prelatas Vrublevskis. Krasinskis tik atvykęs į Sankt Peterburgą asesoriaus tarnystei Romos katalikų dvasinėje akademijoje išlaikė egzaminą ir parengė rašto darbą, už kurį 1857 m. jam buvo suteiktas teologijos mokslų daktaro laipsnis⁷¹.

Iš 12 Vilniaus vyskupijai atstovavusių Kolegijos asesorių, kurių studijas ir turimus mokslo laipsnius galima argumentuoti šaltinių duomenimis (žr. priedą), pagal turimą išsilavinimą ir ligtolines pareigybes šiai tarnystei bene geriausiai buvo pasirengęs Kontrimas. Buvęs jėzuitas, Vilniaus universiteto auklėtinis, studijas spėjęs baigti iki ATR padalijimų, buvo įgijęs filosofijos magistro bei kanonų ir civilinės teisės daktaro laipsnius⁷². Katedros kapitulos prelatas kustodas, turintis tarnystės vyskupijos konsistorijoje patirtį⁷³, Kolegijos asesoriaus pareigas ėjo dvi kadencijas (žr. priedą). Dabartiniame temos tyrimo etape turimi šaltiniai neleidžia argumentuotai vertinti konkrečios Kontrimo veiklos Kolegijoje, tačiau pastebėtina, kad iš Sankt Peterburgo grįžusiam prelatui konfratrai nusprendė padėką už veiklią tarnystę įrašyti į katedros kapitulos posėdį⁷⁴. Neatmestina, kad toks įrašas buvo ne tik pagarbos, bet ir realios veiklos įvertinimo ženklas.

Bene efektyviausiai intelektualinės veiklos aspektu tarnystės Kolegijoje laiką panaudojo Krasinskis. *Atsiminimuose* jis vėliau rašys, kad asesoriaus tarnystės metu turėjęs daug laisvo laiko, tad gindamasis nuo nuobodulio ir matydamas, jog lenkų kalba kanonų teisės aktai nėra išleisti, „nuspren-

⁷¹ Romos katalikų dvasinės akademijos konferencijos posėdžio protokolas, 1857-03-13, in: *Sankt Peterburgo centrinis valstybinis istorijos archyvas* (Центральный государственный исторический архив Санкт-Петербурга), f. 46, ap. 1, b. 763, l. 16–24.

⁷² Tyrinėtojai yra konstatavę, kad „Naujaisiais amžiais Europos universitetuose vietoj filosofijos magistrų imta teikti filosofijos daktarų laipsnius“ (Romanas Plečkaitis, „Promocijos senajame Vilniaus universitete“, in: *Akademijos laurai*, parengė Morkus Svirskas ir Irena Balčienė, Vilnius: Vilniaus universiteto biblioteka, 1996, p. 30). Tad senajame Vilniaus universitete suteiktas filosofijos magistro laipsnis prilygo daktaro laipsniui. Matyt, todėl XIX a. imperinės valdžios įvestuose dvasininkų tarnybos lapuose filosofijos magistro laipsnius XVIII a. įgiję dvasininkai tituluojami filosofijos mokslų daktarais. Šiame straipsnyje apsispręsta prioritetą teikti pirminiems šaltiniams ir rašyti *filosofijos magistras*, nors Kontrimo 1816 m. tarnybos lape nurodyta 1773 m. jį gavus filosofijos daktaro laipsnį.

⁷³ Jono Nepomuko Kosakovskio raportas Kolegijai, 1807-04-23, in: *LNMMB RS*, f. 130, b. 2208, p. 205.

⁷⁴ Katedros kapitulos posėdžio protokolas, 1814-12-01, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 254, p. 54v–55.

dė ta kalba parašyti pirmąjį kanonų teisės [vadovėlį]⁷⁵. Pasak Krasinskio, sunkiausia buvę sukurti atitinkamus terminus ir sąvokas. Juolab kad jis apsisprendė akiai neperrašyti kanonistų, kurių veikalus išstudijavo, tekstų, o pateikti pačius šaltinius ir atsižvelgti į teisę, liečiančią Katalikų Bažnyčią Lenkijoje, apie kurią joks užsienio kanonistas net neužsiminė⁷⁶. Sankt Peterburge Krasinskio rengtas kanonų teisės vadovėlis buvo išleistas jau jam būnant Vilniaus vyskupu⁷⁷; tikėtina, kad knyga pasitarnavo tiek buvusios ATR dvasininkų ugdymui, tiek ir praktinėje kunigo tarnystėje. Kaip plačiai šis vadovėlis buvo naudotas, neaišku, tačiau Vilniaus vyskupijos dvasininkams jis buvo žinomas⁷⁸. Būdamas Kolegijos asesoriumi Krasinskis išvertė ir parengė spaudai Johanno Baptisto Alzogo (1808–1878) Bažnyčios istorijos vadovėlį⁷⁹. Amžininkai šį vadovėlį vertino dėl didaktinių ypatumų: jis buvo naudotas kaip mokymo priemonė dvasinėse seminarijose ir sulaukė ne vieno leidimo.

Kolegijos asesoriaus tarnystė ne vienam Vilniaus vyskupijos dvasininkui tapo tolesnės bažnytinės karjeros laipteliu. Penki iš jų (Dmochovskis, Fijalkovskis, Klučinskis, Kozlovskis, Vaclovas Žilinskis), vėliau tapę Mogiliavo metropolitais, vadovavo Kolegijai. Trys iš šio penketo (Klučinskis, Kozlovskis, Vaclovas Žilinskis) Rusijos imperijoje aukščiausią bažnytinės karjeros laiptelį pasiekė neturėdami įstatymais apibrėžto mokslo laipsnio. Tiesa, Kozlovskio atvejis laikytinas išimtimi. Iš Alytaus kilęs dvasininkas, vadovėlių ir populiarių tekstų katalikybės tema autorius, pagrįstai priskiriamas prie to meto religinės literatūros rašytojų⁸⁰. Dabartiniame temos tyrimo etape turimais duomenimis jis yra vienintelis iš Vilniaus vyskupijai

⁷⁵ Adamas Stanislovas Krasinskis, *op. cit.*, p. 186.

⁷⁶ *Ibid.*, p. 186–187.

⁷⁷ [Adam Stanisław Krasieński], *Prawo kanoniczne krótko zebrane przez A. S. Krasieńskiego biskupa wileńskiego*, Wilno: Druk J. Zawadzkiego, 1861.

⁷⁸ Antai į dvasininko tarnystės ir gyvenimo socialinius aspektus besigilinti Vilma Žaltauskaitė pateikia pavyzdį, kai dėl santuokos sakramento suteikimo teisėtumo kaltintas Vilniaus vyskupijos kunigas savo pasiaiškinime rėmėsi Krasinskio parengtuoju kanonų teisės vadovėliu; žr. Vilma Žaltauskaitė, „Socialiniai aspektai Vilniaus ir Žemaičių (Telšių) vyskupijos Romos katalikų dvasininko tarnystėje ir gyvenimo (XIX amžiaus antroji pusė)“, in: *Lietuvos istorijos metraštis, 2017-1*, Vilnius, 2017, p. 106.

⁷⁹ Franciszek Stopniak, „Krasieński Adam Stanisław“, in: *Słownik polskich teologów katolickich*, pod redakcją Hieronima Eug. Wyczawskiego OFM, t. 2, Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1982, p. 410–413.

⁸⁰ Mieczysław Żywczyński, „Kozłowski Szymon Marcin“, in: *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Wrocław–Warszawa–Kraków, 1970, p. 31–32.

kaip Kolegijos asesorius atstovavęs dvasininkas, kurio nuopelnus švietimo srityje Romos katalikų dvasinė akademija buvo įvertinusi teologijos mokslų daktaro *honoris causae* laipsniu (žr. priedą). Koreliacija tarp Kolegijos asesoriaus įgytų mokslo laipsnių ir išsilavinimo – atskiro tyrimo dalykas.

Išvados. 1801–1917 m. Rusijos imperijoje veikusi Romos katalikų dvasinė kolegija buvo imperijos valdžios politikos Katalikų Bažnyčios atžvilgiu padarinys ir kartu tos politikos vykdymo įrankis. Platus šiai institucijai deleguotų funkcijų spektras lėmė, kad Kolegija ilgus dešimtmečius kontroliavo praktiškai visas svarbesnes Rusijos imperijos teritorijoje esančių katalikų vyskupijų religinio gyvenimo sritis – nuo vyskupų skyrimų iki vyskupijų konsistorijų priimtų sprendimų vedybų bylose ir kt. Apaštala Sostas Kolegijos nepripažino (po 1875 m. – toleravo), tačiau remiantis Vilniaus vyskupijos pavyzdžiu nėra pagrindo teigti, kad vyskupijos hierarchinė dvasininkija būtų pasipriešinusi dalyvauti šios nekanoninės institucijos veikloje. Kita vertus, katedros kapitulos nariai dėl galimybės eiti šias pareigas nekonkuravo. Katedros kapitula per visą rinkimų į Kolegijos asesorius istoriją kandidatą rinko iš vieno asmens.

Kolegijos asesoriaus pareigas einantis katedros kapitulos bendruomenės narys naudojosi visomis narystės katedros kapituloje teikiamomis privilegijomis, nors dėl savo naujų pareigų negalėjo nei dalyvauti posėdžiuose, nei atlikti visateisiams nariams privalomų tarnystės katedroje pareigų. Katedros kapitula disponavo prelatų ir kanauninkų kandidatūrų siūlymo į Kolegijos asesorius teise. Galutinis sprendimas būdavo priimamas aukščiausios valdžios (po 1832 m. dažnu atveju pakakdavo vidaus reikalų ministro sprendimo).

Dauguma iš Vilniaus vyskupijos Kolegijos asesoriais išsiųstų dvasininkų savo kadencijos pradžioje neturėjo įstatymais apibrėžto išsilavinimo cenzo. Tai leidžia manyti, kad imperijos valdžiai intelektualinis hierarchų pasirengimas ne itin rūpėjo. Svarbiausia buvo kandidato lojalumas imperijos valdžiai (Aleksandro Važinskio atvejis). Katedros kapitulai renkant kandidatą į Kolegijos asesorius klausimas, ar jo turimo išsilavinimo pakaks deramai atstovauti vyskupijai, apskritai nebuvo keliamas.

Amžiaus cenzas įstatymais nebuvo numatytas. Tačiau aukščiausiai valdžiai priimant sprendimą dėl kandidato tinkamumo eiti pareigas, amžius galėjo tapti pretekstu kandidatūrą atmesti (Antano Mošinskio atvejis). Vidutinis Vilniaus vyskupijos Kolegijos asesorių amžius jiems pradėdant tarnystę buvo apie 50 metų. Vilniaus vyskupijai kaip Kolegijos asesoriai

per visą šios institucijos egzistavimo laiką atstovavo 17 katedros kapitulos prelatų ir kanauninkų. Absoliuti dauguma (11) šią tarnystę ėjo ilgiau nei vieną kadenciją. Kiekvieno jų apsisprendimas dėl ilgesnės tarnystės Sankt Peterburge trukmės paprastai buvo sąlygotas primygtinio katedros kapitulos konfratrų prašymo (Kazimiero Dmochovskio atvejis priskirtinas prie išimtinių).

Atlikta analizė leidžia teikti, kad 5 Vilniaus vyskupijos katedros kapitulos nariams (Kazimierui Dmochovskiui, Antanui Fijalkovskiui, Vincentui Klučinskiui, Simonui Kozlovskiui, Vaclovui Žilinskiui) Kolegijos asesoriaus tarnystė tapo atskaitos tašku į XIX a. Rusijos imperijoje aukščiausią bažnytinės hierarchijos pakopą. Visi jie imperatoriaus buvo paskirti Mogiliavo metropolitais, taigi ėjo ir Kolegijos pirmininko pareigas. Bendras jų Kolegijai vadovautas metų skaičius – apie 41. Tad daugiau nei trečdalį Kolegijos egzistavimo laiko (116 metų) jai vadovavo asesoriaus tarnystė šioje institucijoje savo bažnytinę karjerą pradėję Vilniaus vyskupijos katedros kapitulos prelatai ir kanauninkai.

ASSESSORS OF THE ROMAN CATHOLIC THEOLOGICAL COLLEGE FROM THE VILNIUS DIOCESE: AN OUTLINE OF A GROUP PORTRAIT

Aldona Prašmantaitė

Summary

The Roman Catholic Theological College (hereinafter, the College) was an outcome of the policy of the Russian imperial authorities in regard of the Catholic Church and, simultaneously, an effective tool for the implementation of this policy. The institution, which was established at the initiative of the secular authorities, was supposed to legitimise a collective management model that was alien to the Catholic Church. The College (1801–1917) was headed by a chairman with two or three subordinate fully-fledged members appointed by the emperor and assessors elected for a three-year term by the chapters of the diocese cathedrals. The Apostolic See did not recognise the College. The headquarters of the college was in Saint Petersburg, thus the diocesan assessors resided in the city on the River Neva during their term in office. For many decades, the College was in control of practically all relevant spheres of religious life of the Catholic dioceses in the territory of the Russian Empire: from the appointment of bishops to the resolutions of diocesan consistories in marriage cases and the like.

Throughout the whole period of the existence of the College, 17 prelates and canons of the cathedral chapter represented Vilnius diocese as assessors. Eleven of them served more than one term. The decision of the assessors of Vilnius diocese regarding a longer term of service as an assessor was usually the consequence of an insistent request of the confrères of the cathedral chapter. The members of the cathedral chapter did not compete for the possibility to occupy this position. During the whole history of the election to the position of the College assessor, the cathedral chapter elected the candidate from one individual.

The conducted analysis suggests that for five members of the cathedral chapter of Vilnius diocese (Kazimierz Dmochowski, Antoni Fijałkowski, Vincent Kluczynski, Szymon Kozłowski, and Waław Żyliński), their service as College assessors became a starting point towards the highest level of the ecclesiastical hierarchy of the Russian Empire in the nineteenth century. All five were appointed metropolitan bishops of Mogilev by the emperor and thus served as chairmen of the College. Their combined length of service was about 41 years, so for over one-third of the existence of the College (116 years) it was headed by the prelates and canons of the cathedral chapter of the diocese of Vilnius, who had embarked on their ecclesiastical careers as assessors of the College.

Priedas

VILNIAUS VYSKUPIJĄ ROMOS KATALIKŲ DVASINĖJE
KOLEGIJOJE 1801–1917 M. ATSTOVAVĘ ASESORIAI

Eil. Nr.	Tar- nystės laiko- tarpis	Asmenvardis ir pagrindinės jo formos šaltiniuose	Parei- gybė Vil- niaus vysk. kk	Am- žius	Gyve- nimo datos	Išsilavinimas, mokslo laipsnis	Šaltiniai
1	1800– 1801– 1803	Houvaltas Ignotas (Houwalt Ignatius, Ignacy)	Kan.	56	1744– 1807	Vilniaus vysk. sem.; VU; filosofijos mokslų mgr. (1761 m.)	LNMMB RS, f. 130, b. 2208, p. 106, 290–291; LMAVB RS, f. 43, b. 246, p. 432; AL, p. 308.
2	1803– 1806	Tiškevičius Motiejus (Tyszkiewicz Maciej)	Kan.	~ 48	~1755– 1807	n	LMAVB RS, f. 43, b. 246, p. 453.
3	1807– 1812	Kontrimas Ignotas (Kontrym Ignatius)	Prel.	58	1749– 1825	VU; Vilniaus vysk.sem.; filosofijos ir laisvųjų menų mgr. (1773 m.), kanonų ir civilinės teisės mokslų dr. (1793 m.)	LNMMB RS, f. 130, b. 2208, p. 205; LMAVB, f. 43, b. 248, l. 161–163; LVIA, f. 694, ap. 2, b. 6, l. 10–11; AL, p. 245; EWJ, p. 301.
4	1812– 1815	Labunskis Vincentas (Łabuński, Labunski Vincentius, Wincenty)	Kan.	~ 46	~1766– 1830	Mogiliavo arkivysk. sem.; teologijos mokslų dr. (1817 m.)	LMAVB RS, f. 43, b. 252, l. 115v– 117; LVIA, f. 694, ap. 2, b. 6, l. 12v– 13; LMAVB RS, f. 43, b. 2017, l. 2v–3.
5	1815– 1827	Dmochovskis Kazimieras (Dmochowski Kazimierz)	Kan.	35	1780– 1851	Šv. Vincento Pauliečio kun. Mis. sem. Kraslavoje; Vilniaus vysk. dv. sem.; teologijos mokslų dr. (1818 m. Polocko akademija)	LMAVB RS, f. 43, b. 255, l. 90; f. 43, b. 260, p. 475–476; f. 43, b. 261, p. 342; PSB, t. 5, p. 208–210.

6	1827–1829	Avtuškevičius Mykolas (Awtuszkiewicz Michał)	Kan.	~ 49	~1778–1829	kun. Jėzuitų gimnazija Polocke; VU; teologijos mokslų dr. (1818 m.)	LMAVB RS, f. 43, b. 263, l. 86v; LVIA, f. 694, ap. 2, b. 6, l. 19v–20; LMAVB RS, f. 43, b. 2017, l. 4v–5.
7	1830?–1833	Žiškovskis Antanas (Żyszkowski Antonius, Antony)	Kan.	~ 49	~1781–1866	n	Directorium 1830, s.n.
8	1833–1844	Žilinskas Vaclovas (Żyliński Wacław)	Kan.	30	1803–1863	Minsko vysk. dv. sem.; Vilniaus vyr. dv. sem.; teologijos mokslų mgr. (1825 m.)	LMAVB RS, f. 43, b. 264, l. 222–222v; EK, t. 20, k. 1654–1655.
9	1844–1853	Fijałkovskis Antanas (Fiałkowski Antonius, Fijałkowski Antony)	Prel.	47	1797–1883	Vilniaus vyr. dv. sem., teologijos ir kanonų teisės mokslų dr. (1825 m.)	LMAVB RS, f. 43, b. 267, l. 83–84v, 86v–87, l. 133–135; PSB, t. 6, p. 444–445; EK, t. 5, k. 180.
10	1853–1859	Krasinskis Adomas Stanislovas (Kraśński Adamas Stanislaus, Adam Stanisław)	Kan.	43	1810–1891	Kun. Pijorų gimnazija Mežyričė; noviciatas Liubešive; RK Dvasinė akademija; teologijos mokslų mgr. (1841 m.), teologijos mokslų ir kanonų teisės dr. (1857 m.)	LMAVB RS, f. 43, b. 267, l. 154v–156, l. 179v–180; PSB, t. 15, p. 166–168; CGIA SPb, f. 46, ap. 1, b. 161, l. 4; b. 763, l. 16–24.
11	1859–1860	Vrublevskis Aleksandras (Wróblewski Aleksander)	Prel.	~44	~1815–1862	n	LMAVB RS, f. 43, b. 268, l. 174v–175v.
12	1860–1866	Menue Jonas (Menué Joannes, Menue Jan)	Kan.	~51	~1809–1866	Vilniaus vysk. sem.; kanonų teisės dr. (1842 m.)	LMAVB RS, f. 43, b. 268, l. 212–213, 242–243; RGIA, f. 821, ap. 1, b. 832, l. 56–61.

13	1866–1878	Kozlovskis Simonas (Kozłowski Simon, Szymon)	Prel.	47	1819–1899	Vilniaus vysk. dv. sem.; RK Dvasinė akademija; teologijos mokslų mgr. (1845 m.); RK Dvasinės akademijos honoris causa (1862 m.)	LMAVB RS, f. 43, b. 268, l. 277v–278v, l. 299–300, 316–317v; f. 43, b. 269, l. 7–8v; PSB, t. 15, p. 31–32; EK, t. 9, k. 1119–1120.
14	1878–1885?	Zdanovičius Liudvikas (Zdanowicz Ludwik)	Kan.	64	1814–1896	Vilniaus vysk. dv. sem.; RK Dvasinė akademija; teologijos mokslų mgr. (1841 m.)	LMAVB RS, f. 43, b. 269, l. 24–25, l. 48–49, l. 82–82v; EK, t. 20, k. 1320–1321.
15	1888?–1897	Bedžinskis Felicijonas (Biedrzyński Felycian, Бедржинский Фелицианъ)	Prel.	~66	~1822–1897	n	LMAVB RS, f. 43, b. 270, l. 123.
16	1899?–1905	Klučinskis Vincentas (Kłuczyński Vincentius, Ключинский Викентій)	Kan.	52	1847–1917	Vilniaus vysk. dv. sem.; RK Dvasinė akademija; teologijos mokslų mgr. (1871 m.)	Directorium 1899, p. 148; PSB, t. 13, p. 20–21; EK, t. 9, k. 170.
17	1910–1917	Sadovskis Jonas (Sadowski Joannes, Sadowski Jan, Садовский Иоаннъ)	Prel.	50	1860–po 1932	n	Directorium 1910, p. 127.

Lentelės santrumpos

CGIA SPb – Sankt-Peterburgo centrinis valstybės istorijos archyvas (Центральный государственный исторический архив Санкт-Петербурга)

LMAVB RS – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius

LNMMB RS – Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyrius

LVIA – Lietuvos valstybės istorijos archyvas

RGIA – Rusijos valstybės istorijos archyvas (Российский государственный исторический архив)

VU – Vilniaus universitetas

Directorium [metai] – *Directorium horarum canonicarum et missarum pro dioecesi Vilnensi in AD [anni]*

EWJ – *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, opracował Ludwik Grzebień SJ przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków: Wydawnictwo WAM, 2004

PSB – *Polski słownik biograficzny*

EK – *Encyklopedia katolicka*, t. 1–20, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1995–2014

dv. sem. – dvasinė seminarija

k. – kolumna, straipsnio puslapio kolonėlė

kan. – kanauninkas

kk – katedros kapitula

kun. mis. sem. – kunigų Misionierių seminarija

l. – lapas

n. – nenustatyta

p. – pagina, puslapis

prel. – prelatas

RK – Romos katalikų

vyr. dv. sem. – Vyriausioji dvasinė seminarija

vysk. – vyskupijos, vyskupija

Lentelės šaltiniai

Akademijos laurai, parengė Morkus Svirskas ir Irena Balčienė, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1996; Aleksy Petrani, „Dmochowski Kazimierz“, in: *Encyklopedia katolicka*, t. 3, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1995, k. 1360–1361; Barbara Szier-Kramarek, „Kosłowski Szymon Marcin“, in: *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2002, k. 1119–1120; Bolesław Kumor, *Ustrój i organizacja Kościoła polskiego w okresie niewoli narodowej 1772–1918*, Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1980, p. 38–39; Czesław Falkowski, „Dmochowski Kazimierz Roch, h. Pobog“, in: *Polski słownik biograficzny*, t. 5, Kraków, 1939–1946, p. 208–210; *Directorium horarum canonicarum et missarum pro dioecesi Vilnensi in AD [anni]*; *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, opracował Ludwik Grzebień SJ przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków: Wydawnictwo WAM, 2004; [Jan Kurczewski], *Kościół zamkowy czyli katedra wileńska w jej dziejowym, liturgicznym, architektonicznym i ekonomicznym rozwoju*, cz. 3: *Strzeszczenie aktów kapituły wileńskiej*, opracował ks. Jan Kurczewski, Wilno: Druk Józefa Zawadzkiego, MCMVI, p. 406–534; Jan Wasilewski, *Arcybiskupi i administratorowie archidiecezji mohylowskiej*, Pińsk: Drukarnia Diecezjalna w Pińsku, 1939; Mieczysław Żywczyński, „Fijałkowski Antoni“, in: *Polski słownik biograficzny*, t. 6, Kraków, 1948, p. 444–445; Mieczysław Żywczyński, „Kluczyński Wincenty“, in: *Polski słownik biograficzny*, t. 13, Wrocław–Warszawa–Kraków, 1967, p. 21; Mieczysław Żywczyński, „Kozłowski Szymon Marcin“, in: *Polski słownik biograficzny*, t. 15, Wrocław–Warszawa–Kraków, 1970, p. 31–32; Mieczysław Żywczyński, „Krasiński Adam Stanisław“, in: *Polski*

słownik biograficzny, t. 15, Wrocław–Warszawa–Kraków, 1970, p. 166–168; Ryszard Bender, „Fijałkowski Antoni Melchior”, in: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1989, k. 180; Sławomir Brzozewski, „Zdanowicz Ludwik Feliks”, in: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2014, k. 1320–1321; Sławomir Brzozewski, „Żyliński Wacław”, in: *Encyklopedia katolicka*, t. 20, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2014, k. 1654–1655; Stanisław Tylus, „Kluczyński Wincenty”, in: *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2002, k. 170; Vilniaus vyskupijos dvasininkų tarnybos lapai, 1815, in: *LVIA*, f. 694, ap. 2, b. 6; Vilniaus vyskupijos dvasininkų tarnybos lapai, 1822, in: *LMAVB RS*, f. 43, b. 2017; Vilniaus vyskupijos katedros kapitulos posėdžių protokolai, [1798–1917], in: *LMAVB RS*, f. 43; Vilniaus vyskupo Jono Nepomuko Kosakovskio raportai Romos katalikų dvasinei kolegijai, in: *LNMMB RS*, f. 130, b. 2208.